

pomoček za vse učitelje zgodovine. Tako se morda ne bo več ponovilo, da se bo opravičilo za povojne poboje deset tisočih na slovenskih tleh iskalo v težkih povojnih razmerah. Če se vam zdi ta trditev absurdna, vam predlagam, da si preberete prvo številko *Šolskih razgledov* v tem letu. Časopis, ki sam sebe označuje za strokovno-informativni časnik za vzgojo, izobraževanje, znanost in kulturo, objavlja prispevek očitno zgodovinarja, ki skoraj groteskno primerja izvensodne poboje z umrlimi zaradi lakote in bolezni po koncentracijskih taboriščih, obenem pa ves zaskrbljen ugotavlja, da je pri nas v "zadnjih dveh desetletjih opešal zgodovinski spomin učencev v šolah na slovenski narodnoosvobodilni boj (NOB) med drugo svetovno vojno v letih 1941-1945, obenem pa se je začela vztrajno ponavljati zgodba, da je bila to predvsem državljanska vojna, ki so jo Osvobodilni fronti vsilili komunisti. To so vselej poudarjeno razglašali v obdobjih, ko je po osamosvojitvi Slovenije v državi prevladovala desnosredinska oblast". Vsekakor tudi zaradi tega potrebujemo knjige, kot je knjiga Jožeta Ranta.

Helena Jaklitsch

Marko Kremžar Časi tesnobe in upanja Družina, 2008, 312 strani.

"Danes si je težko predstavljati, da so ljudje, ki imajo svoje hiše in šolane otroke, pred nekaj desetletji živeli stisnjeni po pet ali več v majhnih sobah, da je npr. v predmestni hiši s šestimi srednje velikimi sobami, kuhinjo in straniščem prebivalo nad pol ducata veččlanskih družin, kjer si je nekaj teh delilo isto sobo, kjer je od kraja večina spala po tleh na odejah, ki so jih po uporabi zvili in spravili vsak v svoj kot, da so se žene pri gospodinjstvih opravilih morale vrstiti, da so mame iskale kakršnokoli zaposlitev ter prepuščale skrb in varstvo otrok starejšim stanovalkam, rojakinjam begunkam. V razmeroma majhni veži takih 'kolektivnih' bivališč, kamor sem včasih zahajal na obisk k prijatelju, je noč in dan viselo oprano perilo in deloma zakrivalo vrsto ljudi, ki so čakali pred vrati stranišča in kopalnice, da pridejo na vrsto. Vendar so tudi iz takih stanovanj odhajali otroci v šolo umiti in počesani. Čeprav ob vstopu v šolo niso znali špansko in so pripravljali domače naloge na klopi v veži ali po več pri eni mizici, ob goli žarnici, ki je visela s stropa, so bili navadno med boljšimi učenci."

Najnovejša knjiga dr. Marka Kremžarja na dvestoosemdesetih straneh opisuje čas od odhoda iz slovenskih begun-

skih taborišč v Avstriji do prihoda in ustalitve v Argentini. Avtor, ena najmarkantnejših osebnosti emigracije: gospodarstvenik, profesor in literarni ustvarjalec, nam torej omogoča, da z očmi mladega fanta spremljamo dogajanje, ki v splošnem ostaja nepoznana lisa slovenske zgodovine, sočasno pa je pretresljiva osebna pot. Kdor ni podvržen predsodkom, ga bo branje pritegnilo, da bo knjigo težko odložil pred zadnjo stranjo. Gre za prikupno naracijo, ki z lepim jezikom in svetlim vzdušjem riše odhod iz Avstrije, vožnjo z ladjo, iskanje stanovanja in službe v morju drugačne kulture in neznanega jezika, šolanje ob delu, vzdrževanje družine, študij ob delu, potpežljivost ljubezni, prve korake skupnosti, gradnjo hiše, srečanja s sodobniki, smrt staršev in naposled "Začetek", kakor je naslovljeno zadnje poglavje, ki pripoved sklene s poroko, rojstvom otrok in kratkim slovenskim razmislekom, ki bi ga lahko bernanosovsko povzeli: vse je milost. Na koncu knjige najdemo nekaj dokumentarnih fotografij, spremno besedo pa je prispeval dr. Matija Ogrin. Dodati velja, da je leta 2002 izšla Kremžarjeva knjiga *Leto brez sonca*, ki opisuje dogajanje od konca vojne do leta 1948, se pravi, da so *Časi tesnobe in upanja* njeno nadaljevanje.

Doživetij, ki jih opisuje knjiga, in epopeje, v katere nedokončan mozaik vstavlja svoj

kamenček, ni mogoče izvzeti iz korelacije z revolucijo in povojnim tiranskim časom. Zato naj mi bo dovoljena vzporedba, ki sicer meji malodane na sakrilegij. Zanimivo je, da se je tiranija doma deloma zavedala bazične človekove psihologije, zato je od vsega začetka operirala tudi s pozitivno govorico. Izpostavljam nešteto junaških, dobrosrčnih, solidarnih, presunljivih izmišljij, ki so jih tovarišice črnobelo bajale odprtim ustom in ušesom. Mladim srcem torej, kljub ušpičenim vragolijam žejnim dobrega. In

mikavno maskirano laž so ta srca pila povsod, magari od algebre, prek razrednih ur, pa vse do nepregledne vrste vznesenih proslav. Da ne govorimo o "veroučnih" predmetih, kot sta zgodovina in družbenomoralna vzgoja. Tragično je, da celo domoljubje, kolikor ga povojne generacije premorejo, temelji na teh osnovah. Zatorej situacija ni nerazumljiva, je pa prvovrsten cinizem, ki si ga privošči življenje nekega naroda, to, da ideološka zasičenost do danes preprečuje samoumeven vstop zgodbam,

ki so zares junaške, ki zares izkazujejo domoljubje, predvsem pa so resnične in zame-sene iz vrednot. Čeravno sta oba, šolnik in šolar, danes drugačna, že zaznamovana od opisanega časa, bi bilo zanju in za celotno družbo nadvse zdravilno, če bi na podlagi teh zgodb, se pravi zgodb, kakršna je slovenski eksodus, deloma odstrt v Kremžarjevi knjigi, znova zmogla pedagoški zanos na eni in odprto srce na drugi strani.

Lenart Rihar

Jožef Muhovič: **Memento**, 1993-94,
postavitev v notranjem dvorišču Koroške galerije likovnih umetnosti Slovenj Gradec.